

ŠTO JE SOCIOLOGIJA?

lat. **societas** društvo, zadruga, savez; grč. **logos** znanost

- **SOCIOLOGIJA** – znanost koja **proučava društva** i **načine** na koje ta društva oblikuju **ponašanje, vjerovanja** i **identitet ljudi**
 - *sociologija se bavi društvenim životom u čitavom njegovom opsegu - od slučajna susreta na ulici do globalnih procesa*
 - *sociologija nam samo pomaže uočiti i bolje razumjeti različite aspekte svijeta u kojem živimo*
- **SOCIOLOGIJA** – znanost koja se bavi sistematskim proučavanjem društvenog života, društvenih skupina i **društva**, s posebnim naglaskom na moderna, industrijalizirana društva

SOCIOLOŠKA IMAGINACIJA (C. Wright Mills)

- **SOCIOLOŠKA IMAGINACIJA** – sposobnost shvaćanja odnosa između pojedinca i društva, između biografije pojedinca i povijesti društva
- mogućnost **izdizanja iznad osobnog**, svakodnevnog iskustva i sagledavanje sebe i drugih **iz šireg vidokruga**
– *primjer s nezaposlenošću, ratom, brakom...*
- prepoznavanje općeg u pojedinačnom (P. Berger)

Dodatni tekst o sociološkoj imaginaciji

(link na tekst sa dodatna 3 primjera sa jasnijim objašnjenjem što je sociološka imaginacija)

https://srednja-skola.github.io/sociologija/data/dodatni-materijal/socioloska_imaginacija.pdf

SOCIOLOGIJA I ZDRAVORAZUMSKO RAZMIŠLJANJE

- *Za punoga Mjeseca raste broj kaznenih djela, samoubojstava, opijanja i ubojstava.*
- *U slučaju nevolje, prije će vam biti pružena pomoć ako je oko vas mnogo ljudi.*
- *Velika oskudica i bijeda stanovništva u nekoj zemlji povećavaju vjerojatnost izbijanja pobuna ili revolucija.*
- *Masovno (tzv. tepih) bombardiranje njemačkih gradova tijekom II. svjetskoga rata izazvalo je paniku i razorila društvenu organizaciju.*
- *Žrtve ubojstva obično ne poznaju ubojicu.*
- *Tipičan glasač na izborima odlučuje o kandidatu na osnovi političkih programa i stavova koje ovaj nudi.*

SOCIOLOGIJA I ZDRAVORAZUMSKO RAZMIŠLJANJE

- *Za punoga Mjeseca raste broj kaznenih djela, samoubojstava, opijanja i ubojstava.*
- *U slučaju nevolje, prije će vam biti pružena pomoć ako je oko vas mnogo ljudi.*
- *Velika oskudica i bijeda stanovništva u nekoj zemlji povećavaju vjerojatnost izbijanja pobuna ili revolucija.*
- *Masovno (tzv. tepih) bombardiranje njemačkih gradova tijekom II. svjetskoga rata izazvalo je paniku i razorila društvenu organizaciju.*
- *Žrtve ubojstva obično ne poznaju ubojicu.*
- *Tipičan glasač na izborima odlučuje o kandidatu na osnovi političkih programa i stavova koje ovaj nudi.*

NE

NE

NE

NE

NE

NE

SOCIOLOGIJA I ZDRAVORAZUMSKO RAZMIŠLJANJE

- *Bolje obrazovani ljudi pokazuju više psihoneurotskih (psihički poremećaj) simptoma od slabije obrazovanih.*
- *Ljudi podrijetlom sa sela bolje podnose uvjete vojničkog života od ljudi gradskog podrijetla.*
- *Vojnici podrijetlom s juga bolje podnose klimatske uvjete na otocima Južnog mora od vojnika sa sjevera.*

Zdravorazumski vs. znanstveni način razmišljanja

(link na video koji smo gledali na nastavi)

<https://drive.google.com/file/d/0B3j3fkaAq7drekJOVFFSZXdLOUE/edit?usp=sharing>

SOCIOLOGIJA I ZDRAVORAZUMSKO RAZMIŠLJANJE

- **zdravorazumsko razmišljanje** – svakodnevno iskustvo i razmišljanje „običnog čovjeka”

- **sociologija** (4 točke po kojima se razlikuje od zdravog razuma - Z. Bauman):
 1. pravila odgovornog govora
 2. opseg polja
 3. razumjevanje i objašnjenje događaja i okolnosti
 4. propitkivanje „očitoga” i „neupitnog”

Berger, P.; Luckmann, T. – „Socijalna konstrukcija zbilje”

Čovjek s ulice obično se ne gnjavi pitanjima što je za njega „zbiljsko” i što „zna”, ukoliko mu se ne ispriječi nekakav problem. On svoju „zbilju” i „znanje” uzima zdravo za gotovo. Sociolog to ne može, u najmanju ruku zato što je sistematski svjestan činjenice da obični ljudi u različitim društvima uzimaju kao sigurne sasvim različite „zbilje”.

Sama logika njegove discipline prisiljava sociologa da, ako ništa drugo, postavi bar pitanje ne bi li se razlika između tih dviju „zbilja” mogla razumjeti u vezi s raznim razlikama između tih dvaju društava.

SOCIOLOGIJA – znanost koja **proučava društva**
i **načine** na koje ta društva oblikuju **ponašanje**,
vjerovanja i **identitet ljudi**

prizor iz filma „Bogovi su pali na tjeme”

BETA

srednja-skola.github.io/sociologija

PONOVIMO

- znanost koja proučava društva i načine na koje ta društva oblikuju ponašanje, vjerovanja i identitet ljudi

SOCIOLOGIJA

**SOCIOLOŠKA
IMAGINACIJA**

**SOCIOLOŠKO
RAZMIŠLJANJE**

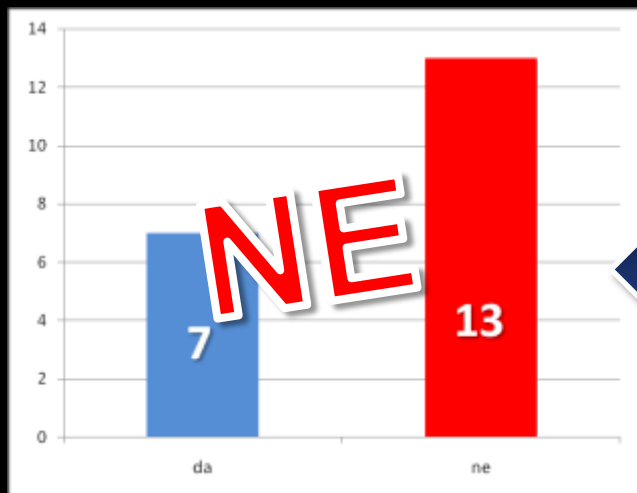
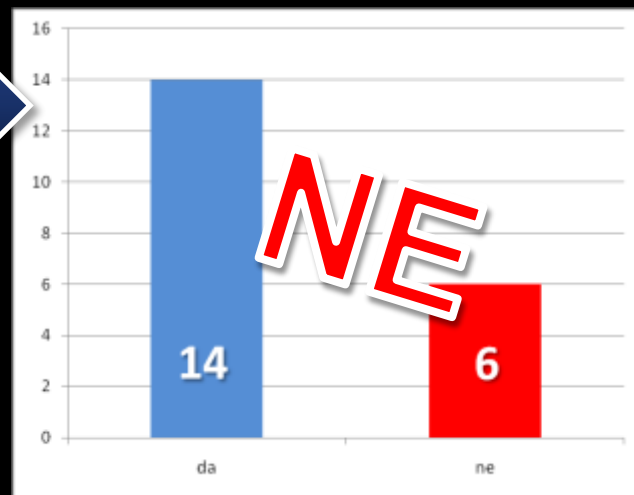
- mogućnost izdizanja iznad osobnog, svakodnevnog iskustva i sagledavanje sebe i drugih iz šireg vidokruga
- sociološki pogled na društvo

**ZDRAVORAZUMSKO
RAZMIŠLJANJE**

DRUŠTVO?

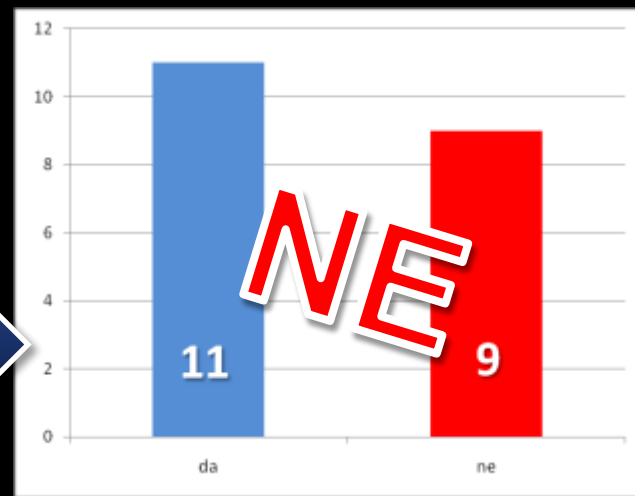
Smatraš li navedene tvrdnje istinitima?

Ljudi podrijetlom sa sela bolje podnose uvjete vojničkog života od ljudi gradskog podrijetla.

Vojnici podrijetlom s juga bolje podnose klimatske uvjete na otocima Južnog mora od vojnika sa sjevera.

Bolje obrazovani ljudi pokazuju više psihoneurotskih (psihičkih poremećaja) simptoma od slabije obrazovanih.

- društvo:
 - kolektiv kojem pripadamo (*razred, prijatelji...*)
 - odnosi sa drugim ljudima (*društvenost*)
 - udruge ili udruženja (*Hrvatsko sociološko društvo...*)
 - kolektivni život uopće (*različite kulture*)
- **SOCIOLOŠKO GLEDIŠTE NA DRUŠTVO** - *društvo nije stvar* (nešto nepromjenjivo i čvrsto) već *stalan proces* izgradnje i razgradnje, reprodukcije i transformacije (stalno se mijenja)
- **DRUŠTVO** – relativno *samostalna, samoobnavljajuća skupina ljudi* koji žive na određenom *području* i sudjeluju u *zajedničkoj kulturi*

ŠTO JE DRUŠTVO

„U definiranju nekog društva možemo se poslužiti kriterijem koji vodi porijeklo barem od Aristotela: društvo je onaj tip društvenog sistema, u bilo kojem univerzumu društvenih sistema, koji postiže najviši stupanj samodovoljnosti kao sistem u odnosu na svoja okružja.”

Talcot Parsons

GEMEINSCHAFT / GESELLSCHAFT

12

(zajednica)

(društvo)

- **2 oblika ljudskog okupljanja/udruživanja:** (F. Tönnies)
 1. u svrhu racionalnog postizanja cilja (*osobni interes*)
 2. na temelju temperamenta i osobina pojedinca

	GEMEINSCHAFT	GESELLSCHAFT
VEZE MEĐU POJEDINCIMA	JAKE (<i>obitelj i prijatelji</i>)	SLABE (<i>kolege, profesionalci</i>)
STUPANJ SOLIDARNOSTI	VISOK (<i>tradicija, vjerovanja i odnosi</i>)	SLAB (<i>osobni interesi</i>)
OBLIK ZAJEDNICE	ORGANSKA CJELINA ljudi se osjećaju „kod kuće” – međusobno slični	MEHANIČKA CJELINA međusobno ravnodušni dijelovi – ljudi otuđeni jedni od drugih

SOCIOLOGIJA I DRUGE DR. ZNANOSTI

- razlika nije u tome **ŠTO** se proučava već **KAKO**
- sve znanosti koriste ista pravila prilikom proučavanja (prikupljanje i analiza podataka...) ali **razlikuju se u vrsti pitanja koja ih zanimaju**

OSTALE DRUŠTVENE ZNANOSTI:

1. Povijest proučava **prošle događaje** kao rezultat društvenih procesa
2. Ekonomija ljudsko djelovanje povezano s **troškovima i dobiti**
3. Političke znanosti ljudsko djelovanje povezano s **moći i utjecajem**
4. Psihologija **unutarnja stanja pojedinca** i njegove **ličnosti, fiziologiju mozga, mišljenje, učenje, motivaciju, osjećaje...**
5. Antropologija (etnologija) proučava jednostavna, „primitivna“ **(predindustrijska) društva/kulture**

- **SOCIOLOŠKA PERSPEKTIVA** - temelji se na ideji da *pojedinka nije moguće odvojiti od društva* u kojem živi

POSEBNOSTI SOCIOLOŠKOG IZUČAVANJA:

- sociologija je usmjerena na proučavanje *cjelokupnog društvenog života*
- naglašava *kontekst* ljudskog djelovanja
- zanima je *kolektiv* i *interakcije među pojedincima*, a ne izolirani pojedinci

PONAVLJANJE (ključni pojmovi)

- SOCIOLOGIJA
- SOCIOLOŠKA IMAGINACIJA
- ZDRAVORAZUMSKI vs. SOCIOLOŠKI NAČIN RAZMIŠLJANJA
- GEMEINSCHAFT / GESELLSCHAFT
- SOCIOLOGIJA I DRUGE DRUŠTVENE ZNANOSTI
 - ekonomija, političke znanosti, povijest, antropologija i psihologija (socijalna psihologija)
- SOCIOLOŠKI POGLED NA DRUŠTVO

INDIVIDUALNO I KOLEKTIVNO

- društvena stvarnost utječe na pojedinca
- **DRUŠTVENE ČINJENICE** – načini djelovanja, mišljenja i osjećanja, koje su izvanjske pojedincu i nameću mu se (*Emile Durkheim*)
- proučavao je **samoubojstva** – stopa samoubojstava se razlikuje od društva do društva

STUDIJA O SAMOUBOJSTVIMA *(Emile Durkheim)*

- SMOUBOJSTVO - **individualan čin** koji je **društveno određen**

Durkheima ne zanimaju osobni razlozi i osobine ličnosti osoba koje su počinile samoubojstvo, već karakteristike grupa kojima su pripadali pojedinci i način na koji te grupe stvaraju koheziju (osjećaj povezanosti sa zajednicom) i solidarnost među članovima

- Durkheim je primijetio da se stopa samoubojstava razlikuje od jedne do druge dr. grupe ili situacije u kojoj se pojedinac nalazi

Čimbenici koji utječu na stopu samoubojstava:

1. **religija** – razlika između katolika i protestanata
2. **obiteljski odnosi** – samci, razvedeni, broj djece u obitelji
3. **rat i mir** – manja stopa za vrijeme rata
4. **ekonomska kriza** – posljedica nagle promjene ekonomskog stanja pojedinca

STUDIJA O SAMOUBOJSTVIMA *(Emile Durkheim)*

- različite stope i različiti tipovi samoubojstva se mogu povezati sa stupnjem **DRUŠTVENE SOLIDARNOSTI** – spona koje drže ljude zajedno (*moralne norme i osjećaji koji osiguravaju integraciju društva*)

Tipovi društvenih spona:

1. **INTEGRACIJA** – snaga *povezanosti* pojedinaca s društvenom grupom
2. **REGULACIJA** – *kontrola* individualnih želja i poriva pomoću društvenih normi i pravila ponašanja

STUDIJA O SAMOUBOJSTVIMA *(Emile Durkheim)*

4 tipa samoubojstava (s obzirom na stupanj integracije ili regulacije)

TIP SAMOUBOJSTVA	STUPANJ DRUŠTVENE SOLIDARNOSTI	DRUŠTVENA SITUACIJA	PSIHOLOŠKO STANJE	PRIMJER
egoistično	NIZAK	nedostatak integracije	apatija, depresija	protestanti, samci
anomično	NIZAK	nedostatak regulacije	iritacija, frustracija	ekonomska kriza, razvod
altruistično	VISOK	pretjerana integracija	energičnost, strast	Kamikaze, stari Eskimi
fatalistično	VISOK	pretjerana regulacija	prihvatanje i povlačenje	robovi

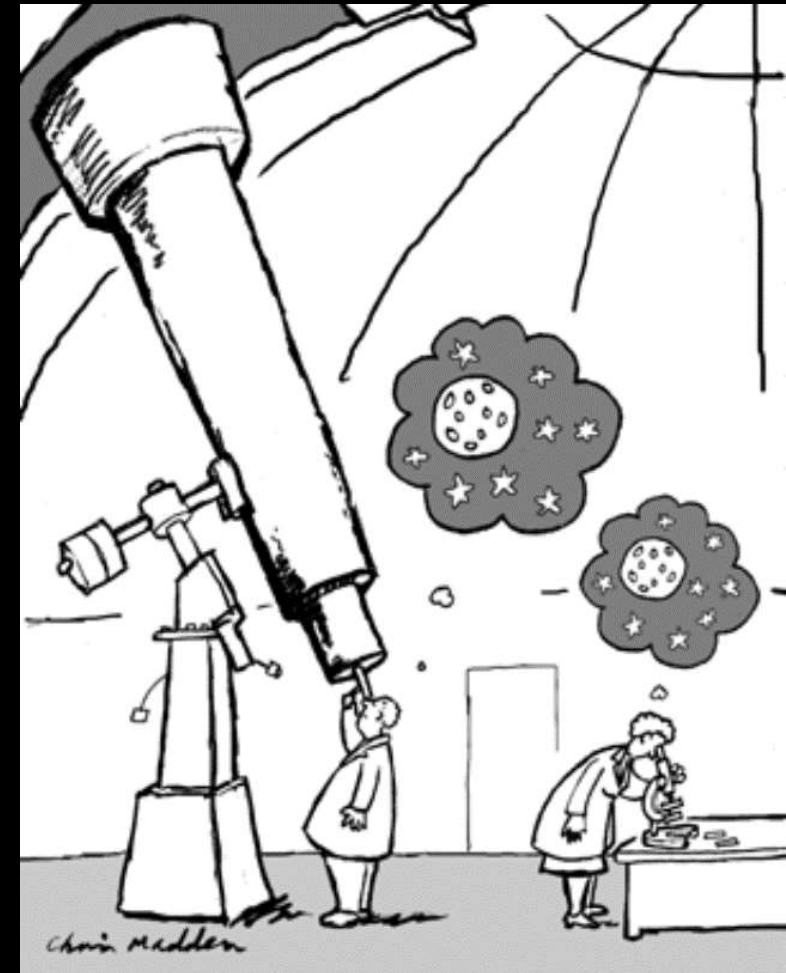
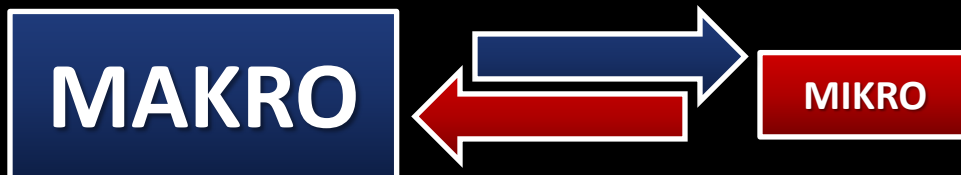
ANOMIJA — stanje bez normi, bez zakona; pojedinac gubi moralne orijentire i njegove želje nisu više regulirane zajedničkim društvenim normama

U modernim društvima najčešće je egoistično i anomično samoubojstvo

MIKROSOCIOLOGIJA I MAKROSOCIOLOGIJA

– Proučavaju odnos između pojedinca i strukture društva, samo **na različitim razinama**

1. **MIKROSOCIOLOGIJA** – proučavanje neposredne, “*licem u lice*” interakcije među ljudima
2. **MAKROSOCIOLOGIJA** – proučavanje **većih grupa, institucija i društvenih sustava** (npr. država, klasa, ekonomija, kultura, religije)

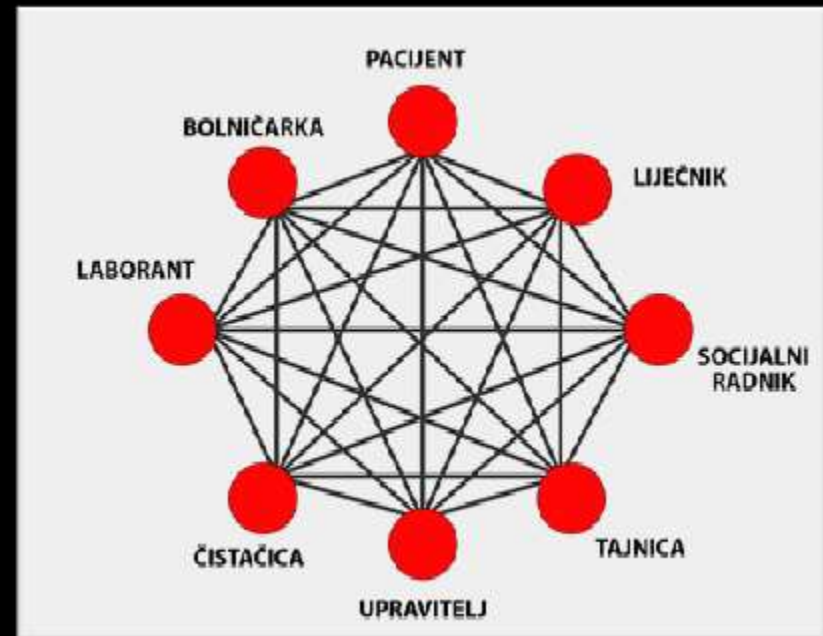
Šire strukture postoje zahvaljujući ponavljajućim akcijama pojedinaca na mikrorazini. S druge strane, ono što ljudi misle, govore i čine oblikovano je utjecajem širih struktura u društvu.

DRUŠTVENO DJELOVANJE I DRUŠTVENA STRUKTURA

- **DRUŠTVENO DJELOVANJE (AKCIJA)**
 - djelovanje u kojem protagonist (onaj koji djeluje) **uzima u obzir** djelovanje drugih i prema tome se orijentira
 - *sociologiju zanimaju značenja koja ljudi pridaju svojim akcijama*
 - *treba se usredotočiti na tipične oblike djelovanja*
- **4 (idealna) tipa društvenog djelovanja po Weberu:**
 1. **Tradicionalno** — *djelovanje u skladu s ustaljenim navikama*
 2. **Afektivno** — *u skladu s trenutačnim snažnim osjećajima*
 3. **Vrijednosno - racionalno** — *racionalno odabiranje sredstava ali slijepo držanje do cilja (cilj je apsolutan, cilj opravdava sredstva)*
 4. **Svrhovito - racionalno** — *racionalno odmjerenje sredstava, cilja i posljedica djelovanja (**instrumentalno** djelovanje)*
- *Promotrimo (objasnimo) brak kroz 4 tipa društvenog djelovanja*

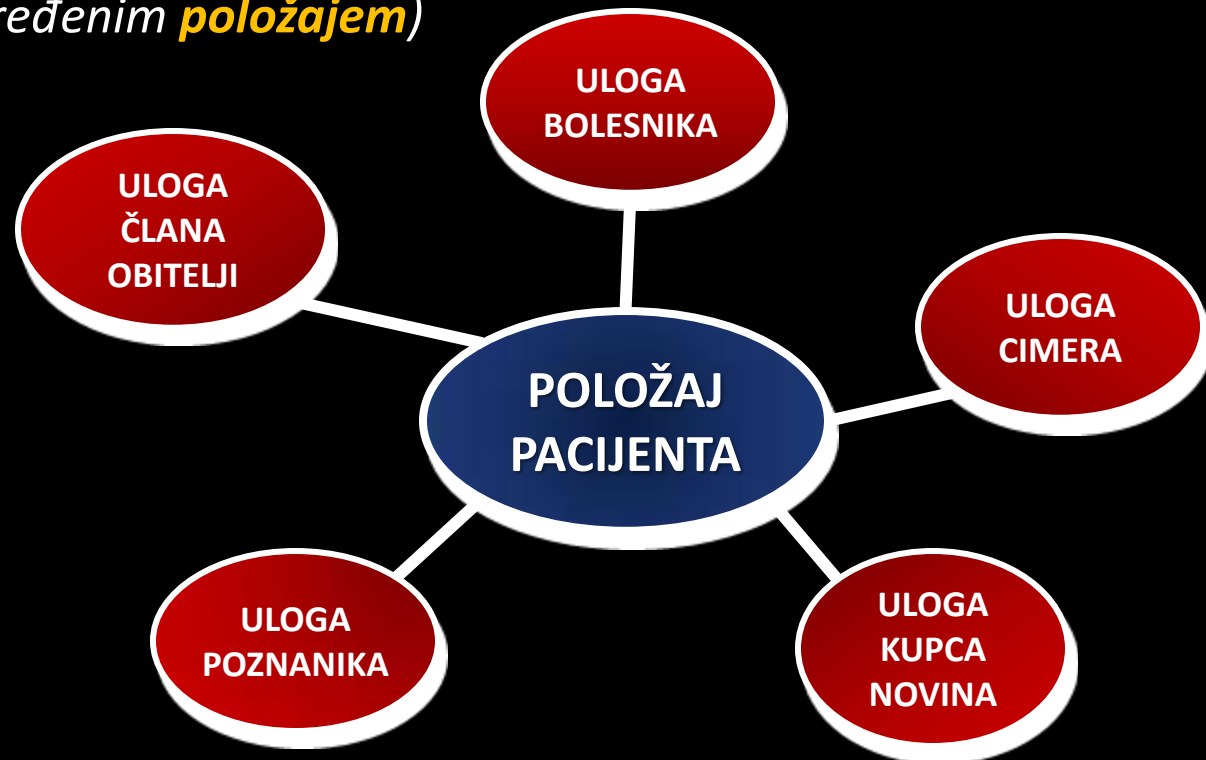
DRUŠTVENO DJELOVANJE I DRUŠTVENA STRUKTURA

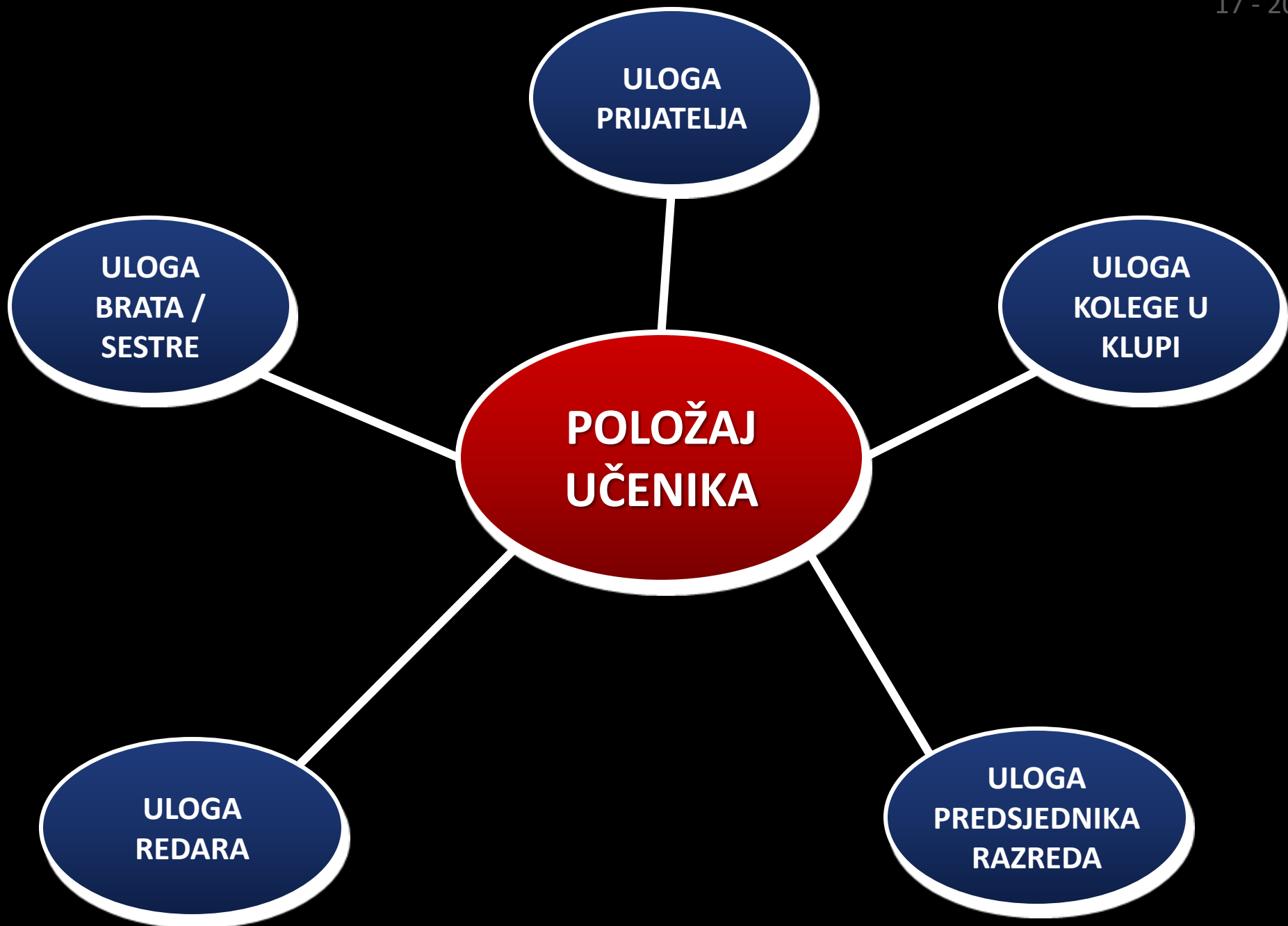
- **DRUŠTVENA STRUKTURA** – relativno trajan, stabilan i uređen **skup odnosa među ljudima**
 - *sastoji se od **djelovanja ljudi** i njihovih **međusobnih odnosa**, a ne od materijalnih predmeta*
- **komponente društvene strukture:**
 - položaj i status
 - uloge
 - društvene grupe
 - organizacije
 - institucije

KOMPONENTE DRUŠTVENE STRUKTURE

1. **POLOŽAJ** (*mjesta* koja pojedinci zauzimaju u društvenoj strukturi) i **STATUS** (položaj koji je *društveno vrednovan* i povezan sa različitim *pravima, dužnostima* i *očekivanjima*)
2. **ULOGE** (skup *društveno određenih značajki* i *očekivanih ponašanja* (normi) povezanih s određenim *položajem*)

KOMPONENTE DRUŠTVENE STRUKTURE

1. **POLOŽAJ** (*mjesta koja pojedinci zauzimaju u društvenoj strukturi*) i **STATUS** (*položaj koji je društveno vrednovan i povezan sa različitim pravima, dužnostima i očekivanjima*)
2. **ULOGE** (*skup društveno određenih značajki i očekivanih ponašanja (normi) povezanih s određenim položajem*)
3. **DRUŠTVENE GRUPE** (*dvoje ili više ljudi koji su u relativno trajnoj i stabilnoj interakciji, koji dijele zajednički osjećaj pripadnosti i identiteta*)
4. **ORGANIZACIJE** (*veće društvene grupe nastale radi postizanja nekog cilja ili radi interesa*) – FORMALNE ORGANIZACIJE
5. **INSTITUCIJE** (*društvene aktivnosti koje se redovito i stalno ponavljaju, koje se održavaju i reguliraju pomoću društvenih normi i imaju veliku važnost za socijalnu strukturu*)

MANIFESTNE I LATENTNE FUNKCIJE *(R. K. Merton)*

- **UČINAK AGREGACIJE** — situacija u kojoj veliki broj ljudi čini iste stvari može proizvesti učinak sasvim suprotan njihovim pojedinačnim namjerama (*npr. rasna struktura u susjedstvu*)
- **MANIFESTNE FUNKCIJE** — one **objektivne posljedice** koje pojedinac u svome djelovanju **namjerava i priznaje**
- **LATENTNE FUNKCIJE** — one posljedice djelovanja koje su **nenamjeravane i nespoznate**
 - *zadaca sociologije je otkriti manifestne i latentne funkcije (namjeravane i nenamjeravane posljedice nečijeg djelovanja)*

ZNANOST

- Što je znanost?
- **ZNANOST** (grč. *episteme*; lat. *scientia*) - je znanje i traganje za znanjem utemeljeno na **znanstvenoj metodi**
- **znanost** je empirijska i teorijska djelatnost

Znanstvene pretpostavke:

1. pretpostavka o **objektivnom** postojanju svijeta oko nas (*svijet oko nas nije plod naše mašte*)
2. pretpostavka o **mogućnosti** da se o tom svijetu nešto dozna

- **OBJEKTIVNOST** – spoznaja lišena osobnih utjecaja
 - osobna vjerovanja, vrijednosti i želje moraju što manje utjecati na znanstveni rad – to se postiže kroz **javnost rada** i **ponavljanje istraživanja**
- Znanost mora biti **vrijednosno neutralna** – odvojena od vrijednosti (*politika, vjerovanja, stavovi, kultura...*)

ZNANOST

Carstvo: *Animalia*

Koljeno: *Chordata*

Razred: *Mammalia*

Red: *Artiodactyla*

Porodica: *Bovidae*

Potporodica: *Bovinae*

Rod: *Bos*

Vrsta: *Bos taurus*

Podvrsta: *Domaće govedo*

Carl von Linné (1707. – 1778.)

ZNANOST opaža i mjeri, utvrđuje uzroke, objektivno provjerava činjenice te formira teorije koje nam pružaju istinitu sliku zbilje i omogućuju predviđanje i kontrolu

- **ČINJENICE** – **prihvaćene tvrdnje** o onome što opažamo
(ono „što jest”) – *prikupljanje činjenica*
- **PRINCIP DETERMINACIJE** – princip **uvjetovanosti**
(*nešto je određeno nečim drugim; jedan uzrok će pod jednakim uvjetima uvijek proizvesti istu posljedicu*)
- **EMPIRIJSKA PROVJERA** – spoznaja koja se zasniva na **prikupljanju i provjeri podataka** (iskustvo)
- **TEORIJA** – **skup logički povezanih tvrdnji** kojima se objašnjavaju činjenice i događaji
 - *što je teorija bolja, to će bolje predvidjeti buduće događaje*

Je li sociologija znanost?

- specifičnosti sociološkog izučavanja
 - sociologija **nije kao prirodne znanosti** zbog toga jer društvo nije stvar i **ljudsko ponašanje nije strogo uvjetovano**
 - sociologija istražuje **ljudska djelovanja** i njihove **posljedice** (ljudsko djelovanje ima neko **značenje** za onoga koji djeluje)
 - ljudi su **svjesni svoga djelovanja** i sila koje djeluju na njih, pa se mogu ponašati u istim situacijama drukčije
 - umjesto determiniranosti (uzrok-posljedica), u sociologiji se govori o **povezanosti** i **vjerojatnostima**
 - sociologija je znanost jer u izučavanju koristi **znanstvenu metodu**

SOCIOLOŠKA PITANJA

Činjenična – odnose se na **činjenice** o dr. pojavama i procesima

- *npr. koliki je prosječan broj djece u obiteljima, razlika u broju razvedenih/sklopljenih brakova*

Komparativna – usporedba podataka

- *npr. postoji li razlika između broja razvedenih/sklopljenih brakova u Hrvatskoj i Francuskoj, na selu i u gradu...*

Razvojna – usporedba s **prošlim stanjima**

- *npr. je li veći broj razvedenih/sklopljenih brakova danas ili 1991. godine*

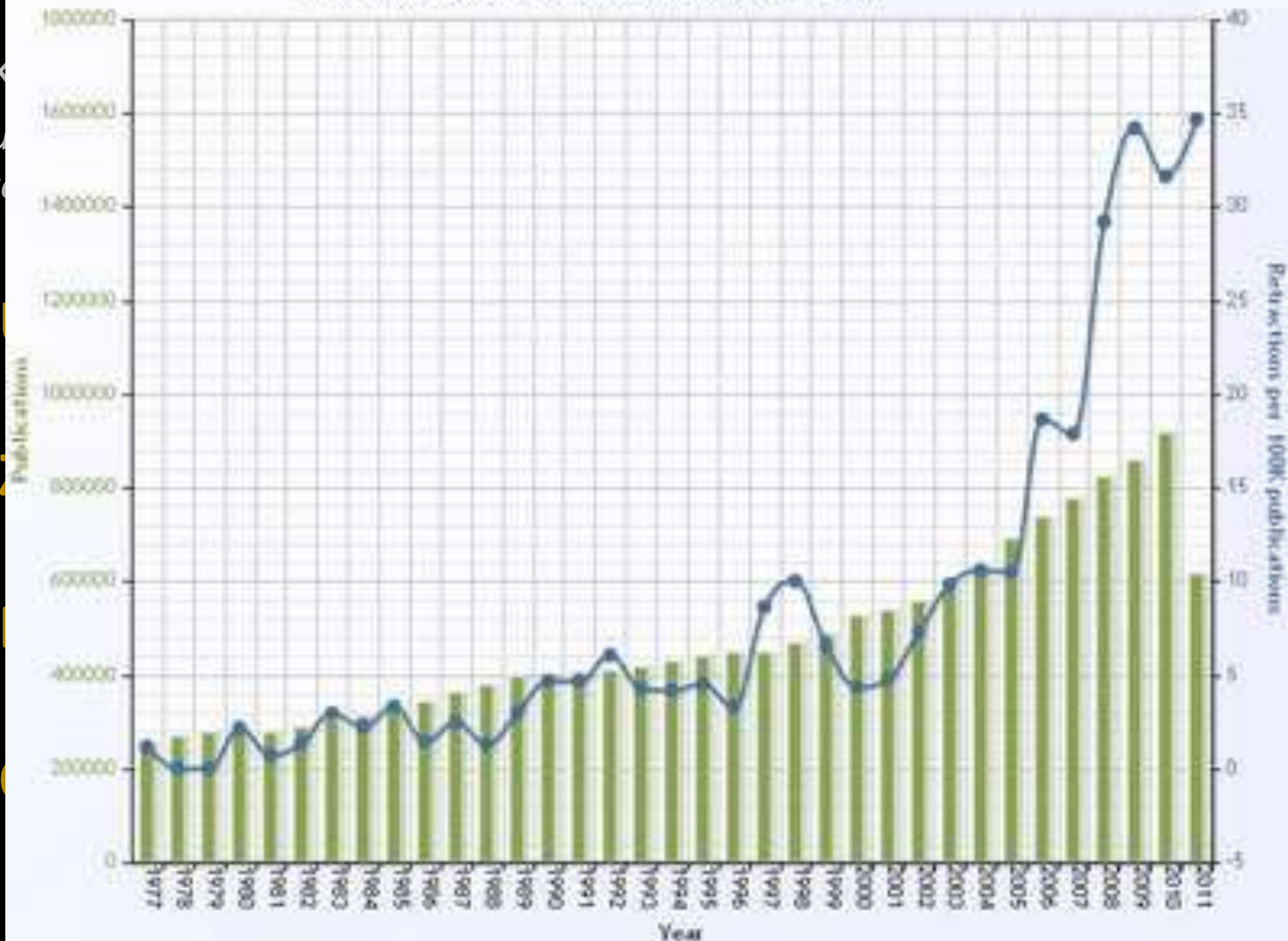
Teorijska – kad želimo doznati **zašto** se neka pojava događa

- *npr. utječe li smanjivanje poljoprivrednog stanovništva na prosječan broj djece u obitelji*
- *utječe li zapošljavanje žena na omjer između sklopljenih i razvedenih brakova*

ETOS ZNANOSTI

- **ETOS ZNANOSTI** - skup vrijednosti i normi koje su obvezujuće za svakoga tko se bavi znanošću
 - to su zabrane, preporuke i dopuštenja moralnog karaktera

Publications and retractions by year 1977-

Sk

(Sk
obv

1.

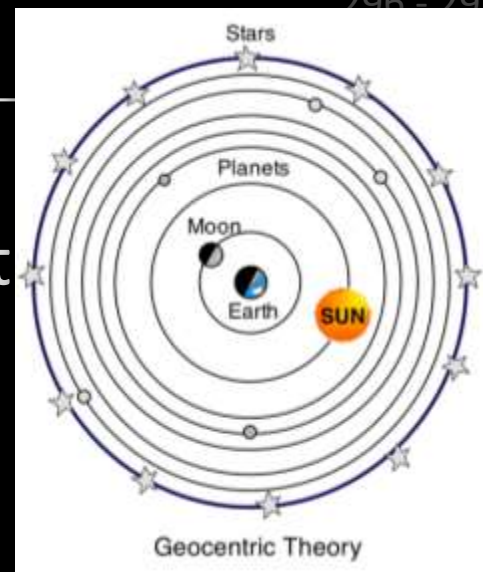
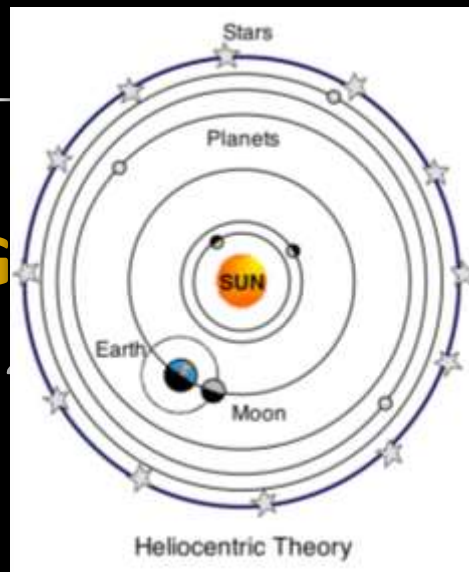
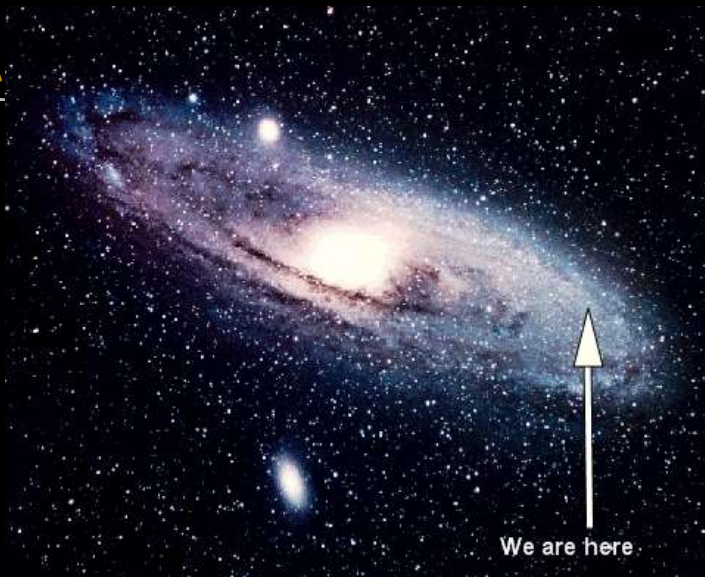
2.

3.

4.

R

296 - 297

- **ZNANSTVENA REVOLUCIJA** — s vremenom se propitkuje paradigma znanosti (zbog novih dokaza) pa dolazi do **paradigme**

ZNANSTVENU REVOLUCIJU ČEŠĆE PRIHVAĆAJU:

- mlađi znanstvenici
- oni koji su na početku karijere
- oni koji su na margini određene znanstvene discipline

**ZNANSTVENA
REVOLUCIJA**

NO
ZNANS
PARAD

PONAVLJANJE *(sažetak poglavlja)*

– SOCIOLOGIJA– SOCIOLOŠKA IMAGINACIJA– DRUŠTVO (<i>SOCIOLOŠKO GLEDIŠTE NA DRUŠTVO</i>) – GEMEINSCHAFT (ZAJEDNICA) I GESELLSCHAFT (DRUŠTVO)– SOCIOLOŠKA PERSPEKTIVA– DRUŠTVENE ČINJENICE– DRUŠTVENA SOLIDARNOST – 4 TIPA SAMOUBOJSTAVA– ANOMIJA	– MIKRO I MAKRO SOCIOLOGIJA– DRUŠTVENO DJELOVANJE (<i>SOCIJALNA AKCIJA</i>)– DRUŠTVENA STRUKTURA – DR. POLOŽAJ, STATUS, ULOGE, DR. GRUPE, ORGANIZACIJE I INSTITUCIJE– MANIFESTNE I LATENTNE FUNKCIJE– ZNANOST– SOCIOLOŠKA PITANJA – ČINJENIČNA, KOMPARATIVNA, RAZVOJNA I TEORIJSKA